

7. Зубок Ю.А. Проблемы социального развития молодежи в условиях риска / Ю.А. Зубок // Социологические исследования. – 2003. – N4. С.42-51. – Режим доступа: http://ecsocman.hse.ru/data/033/151/1217/006-ZUBOK_Yux2cA.pdf.
8. Словари и энциклопедии на Академике: Словарь чрезвычайных ситуаций. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/emergency/1124>.
9. Шнайер Брюс. Безопасность – это и ощущение, и реальность. И это не одно и то же. Психология безопасности. – 11 апреля 2008. – Режим доступа: <http://www.securitylab.ru/analytics/350799.php>.

Гвоздий С.П.

**РИСК-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПРЕПОДАВАНИИ НОРМАТИВНОЙ
ДИСЦИПЛИНЫ “БЕЗОПАСНОСТЬ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ”**

Статья посвящена анализу понятия “риск”. Охарактеризованы основные теории риска. Обоснована необходимость применения риск-ориентированного подхода в преподавании нормативной дисциплины “Безопасность жизнедеятельности”. Предложенные профилактические меры по предотвращению рискованного поведения и нарушения правил безопасности у молодежи.

Ключевые слова: риск, безопасность, опасность, концепция риска, безопасность жизнедеятельности.

Gvozdiiy S.P.

**RISK-ORIENTED APPROACH IN THE TEACHING OF DISCIPLINE “SAFETY OF LIFE AND
ACTIVITY”**

The article discusses the concept of “risk”. The basic theory of risk. The need for a risk-based approach to teaching normative discipline “Safety of life and activity”. Suggested preventive measures to risk behavior and safety violations between youth.

Key words: risk, safety, the concept of risk, safety of life and activity.

УДК 378.147

Головатенко І.М.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН**

Обґрунтовано доцільність використання компетентнісного підходу у професійному навчанні економістів. Розглянуто поняття “компетентність”. Зроблено теоретичне визначення “формування професійної компетентності”. Уточнено компонентний склад професійної компетентності фахівців у галузі економіки. Розглядаються можливості математичних дисциплін у формуванні професійної компетентності студентів економічних спеціальностей ВНЗ.

Ключові слова: компетентність, формування професійної компетентності.

Постановка проблеми. Розвиток світового суспільства, зміна освітньої парадигми висувають нові вимоги до сучасної освіти, серед яких забезпечення інтеграції освіти і науки, відбір ефективних інноваційних педагогічних технологій, підвищення рівня професійної підготовки спеціалістів різних галузей. У цьому контексті формування професійної компетентності майбутніх економістів розглядається як одна із необхідних умов досягнення загальної мети підготовки спеціалістів. Перш за все повинна підвищуватись роль математичної освіти студентів-економістів як джерела фундаментальних знань, основи для засвоєння більшості професійних дисциплін. Тому проблема формування професійної

компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення математичних дисциплін є актуальною та своєчасною.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі формування професійної компетентності майбутніх економістів присвячені низка наукових робіт українських та російських учених, серед яких М. В. Вачевський (теоретико-методичні засади формування професійної компетентності), Н. В. Уйсімбаєва (значення науково-дослідної роботи у професійній компетентності студентів економічних спеціальностей), Л. І. Нічуговська (формування професійної компетентності в системі математичної підготовки студентів економічного профілю), Є. А. Іванченко (формування професійної мобільності майбутніх економістів), Л. М. Дибкова (форми і методи індивідуального підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів), а також А. Есаулов, О. Павленко, Л. Романишина, Г. Чопорова, О. Г. Фомкіна та інші. У цих працях репрезентовані підходи до удосконалення ролі математичних дисциплін у процесі формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей та умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення математичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. У Законі України “Про освіту” визначено цілі вищої освіти як такі, що забезпечують фундаментальну наукову і загальнокультурну, практичну підготовку, одержання спеціальності. Раціональне поєднання фундаментальності з прагматичністю дає змогу побудувати нову модель сучасної вищої освіти.

Сучасна економічна наука і практика передбачають широке використання математичних методів, використання кількісних та якісних показників, прийняття обґрунтованих економічних рішень. Застосування математичного апарату в економіці дає змогу формалізувати істотні зв'язки між економічними об'єктами та стисло і точно формулювати економічні проблеми. Сучасні підходи до розв'язання проблем формування професійної компетентності майбутніх економістів передбачають наявність ґрунтовних знань і вмінь фахівців із математичного моделювання, математичних методів обробки інформації, оптимізації економічних моделей, визначення економічних ризиків, застосування кількісних методів для прийняття ефективних рішень тощо [1, с. 159].

Це зумовлює підвищення ролі математики в економічній діяльності та рівня математичної освіти студентів в цілому, сприяє формуванню якостей творчої особистості майбутнього фахівця з економіки. У процесі вивчення математичних дисциплін формується компетентність фахівця, що забезпечує можливість прийняття рішень у конкретних ситуаціях професійної діяльності.

Ми погоджуємось із думкою С. Шишовим, який під компетентністю розуміє сукупність взаємозв'язаних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Вивчаючи динаміку формування умінь студентів, можна простежити за інтелектуальним розвитком особистості, за формуванням здібностей і готовності студентів до застосування отриманих знань, тобто за формуванням відповідних компетентностей.

Професійна компетентність – це сутнісна характеристика професіоналізму, що є інтеграційною особовою якістю, заснованою на сукупності фундаментальних спеціальних наукових знань, практичних умінь і навичок, що свідчить про готовність і здатність студента успішно здійснювати професійну діяльність. Отже, структура професійної компетентності включає сукупність наступних категорій: мотивацій, знань, умінь, навичок, професійної культури. Формування даних якостей сприяє формуванню професійних компетенцій. Окрім цього, виділяються такі критерії, які дозволяють визначити сформованість професійних компетенцій: підвищення рівня оволодіння системою знань, умінь і навичок; сформованість мотивації до вивчення фахових дисциплін [7, с. 722].

Професійна компетентність майбутнього спеціаліста формується на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та життєвого досвіду,

що зумовлює готовність фахівця до виконання професійних обов'язків та забезпечує високий рівень його самоорганізації [5, с. 7]. Зміст цього поняття обумовлюється багатьма факторами, зокрема, рівнем розвитку техніки, науки, економіки, освіти; процесами, які відбуваються в суспільстві; суспільним замовленням.

Надзвичайно важливо, щоб з ранніх етапів професійного становлення студенти почали осмислення свого ціннісного простору, побачили його зв'язок з цілями і завданнями обраної професії, а також були включеними у спеціально організовану роботу з розвитком своїх смислових орієнтирів.

Формуючи професійну компетентність студента-економіста, необхідно акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку його ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності студента та рівня його підготовки. Це сприятиме задоволеності студента як майбутнього фахівця обраної професії, зменшенню труднощів у навчанні, створенню додаткових перспектив для реалізації здібностей.

Разом із тим, формування професійної компетентності майбутніх економістів пов'язано з фундаменталізацією освіти, яка передбачає якісні зміни змісту математичної підготовки студентів економічних спеціальностей: оволодіння фундаментальними математичними знаннями та вміннями, вироблення раціонального математичного мислення, виховання математичної культури, професійне спрямування навчального матеріалу для формування ґрунтовних, довготривалих і прогностично обґрунтованих професійних знань і творчої особистості фахівця [8, с. 52].

Для майбутніх економістів математика є, насамперед, інструментом аналізу, організації та управління засвоєння студентом математичних дисциплін дозволяє студенту поглиблювати та розширювати професійні знання, сприяє формуванню навиків прогнозування. Навчання студентів математики, як методу пізнання навколишнього світу, має за мету формування таких рис як логічна строгість, абстрактність, відповідальність тощо. Основна увага повинна зосереджуватись на тренуванні пам'яті, розвитку критичного мислення, ініціативи, самостійності, творчості.

Зауважимо, що ефективність застосування математики в економіці зумовлена, як відомо, тим, що математичне моделювання – це могутній інструмент дослідження економічних явищ, процесів і систем. Основна вимога до професійної компетентності майбутнього економіста – це необхідність глибокого аналізу й осмислення різноманітних за змістом і великих за обсягом потоків економічної інформації, що стає неможливим без достатніх знань і вмінь у галузі математичного моделювання економічних процесів та інформаційних технологій. Отже, насамперед, майбутній економіст повинен мати ґрунтовні знання з математики та вміти застосовувати їх до економічних завдань.

Застосування математики в економіці дає змогу виділити і формально описати математичними співвідношеннями найважливіші, істотні зв'язки між економічними змінними й об'єктами: вивчення такого складного об'єкта, як економіка, потребує високого ступеня абстракції; методи математики і статистики дозволяють індуктивним шляхом здобути нові знання про досліджуваний об'єкт, оцінити характер залежності між його змінними, які найбільше відповідають наявним спостереженням; використання математичної термінології дає змогу точно і компактно висловити твердження мікроекономіки і макроекономіки, сформулювати її поняття і висновки.

Основи цих навичок слід формувати у студентів-економістів уже в процесі вивчення нормативних математичних (вища математика, теорія ймовірностей і математична статистика, економіко-математичне моделювання, статистика) та економічних (економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, менеджмент, маркетинг, фінанси) дисциплін і поглиблювати програмами спеціальних дисциплін (математичні методи в економіці та фінансах, ігрові методи в управлінні економікою і бізнесом, теорія масового обслуговування, теорія ризиків тощо).

Особливої уваги при побудові концепції математичної освіти студентів ВНЗ потребують науково-методичні напрями, що сприятимуть мінімізації відставання методичних систем і технологій навчання математичним дисциплінам від швидкості оновлення економічних знань в контексті їх потреб у математичному інструментарії. Наша класична педагогіка виходила із пріоритетної ролі традиційно-інформаційної функції освіти. Однак, як вважає багато дослідників сучасної освіти, в ній і зараз має місце “Переважування непродуктивного над продуктивним, автоматичного над творчим” [6, с. 104]. Але, як слушно зауважує В. Лутай, “зараз існує величезна інформація про будь-які об’єкти нашої діяльності. Тому застосування деяких проблемно-творчих методик до цієї діяльності не гарантує нам відкриття якоїсь суттєво нової інформації про деякі об’єкти. Тобто це говорить про те, що не треба абсолютизувати тільки творчу функцію педагогіки і недооцінювати її інформативну функцію” [4, с. 179]. Отже, виникає необхідність у визначенні оптимального співвідношення між традиційними та інноваційними підходами до системи навчання математичним дисциплінам студентів ВНЗ.

При професійній підготовці майбутніх економістів з математичних дисциплін було виділено ряд невіршених завдань. По-перше, у процесі математичної підготовки майбутніх економістів важливу роль відіграє мотивація студентів-економістів до вивчення математики. Потрібно урахувати нові тенденції у розвитку сучасної освіти, спрямовані на підвищення мотивації вивчення студентами математичних дисциплін. По-друге, однією з важливих складових кредитно-модульної системи організації навчання є забезпечення прозорості навчального процесу. По-третє, у процесі навчання математичних дисциплін є формування у студентів умінь ефективно вирішувати завдання майбутньої професійної діяльності за допомогою математичних методів. Тобто у процесі навчання математичних дисциплін необхідно використовувати завдання, спрямовані на формування професійних якостей майбутніх фахівців-економістів.

В умовах скорочення аудиторного часу, виділеного на вивчення вищої математики, ускладнюється одночасне формування загальної та професійної математичної підготовки майбутніх економістів. Тому формування вмінь використовувати математичний апарат при розв’язанні завдань майбутньої професійної діяльності здебільшого відбувається у процесі самостійної роботи студентів. Провідною формою самостійної роботи студентів у процесі вивчення математичних дисциплін є індивідуальні завдання, робота над якими безпосередньо включає інші види самостійних пізнавальних дій. Відповідно комплекс фахових індивідуальних завдань повинен бути спрямований на підвищення математичної підготовки економістів, формування професійно важливих математичних умінь, активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів.

У цих умовах необхідно, передусім, вирішити такі основні завдання: обрати раціональну концепцію викладання для студентів-економістів класичних розділів математики: алгебри, аналітичної геометрії, математичного аналізу, диференціальних рівнянь, теорії ймовірностей і математичної статистики, економіко-математичного моделювання, які становлять базу математичної підготовки економістів; забезпечити взаємні міжпредметні зв’язки цих математичних дисциплін із базовими економічними дисциплінами: економічною теорією, мікроекономікою, макроекономікою, фінансами тощо.

До удосконалення як методичних систем, так і технологій навчання математичним дисциплінам студентів економічного спрямування ВНЗ доцільно залучати експертів з економічних курсів та аналітиків-консультантів корпорацій (фірм, підприємств). Співробітництво такого плану надає можливість:

- одержати та оцінити зворотний зв’язок відповідності якості й змісту математичної підготовки майбутніх фахівців вимогам сучасного виробництва;
- ознайомити студентів з реально існуючими, а не надуманими проблемами їх майбутньої діяльності та створити на цій основі банк виробничих ситуацій для використання їх у навчальному процесі;

- посилити практичну спрямованість наукової діяльності обдарованих студентів, як форми творчого опанування спеціальними дисциплінами на основі математичної постановки реальної економічної проблеми, її математико-статистичного аналізу та теоретичного обґрунтування одержаних результатів;
- сформулювати систему мобільних інтегрованих курсів з математичних дисциплін для покриття існуючих та перспективних потреб вирішення проблем відповідних напрямку і фаху [5, с. 11].

Отже, все вище зазначене сприятиме підвищенню якості математичної підготовки студентів-економістів вищих навчальних закладів і тим самим реалізовуватиме ідею формування професійної компетентності майбутнього економіста у процесі вивчення математичних дисциплін. Разом з тим, підготовка фахівців повинна відбуватись на засадах компетентнісного підходу, який забезпечить підготовку висококваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних галузях, здатного до ефективної діяльності за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах [Текст] / І. Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 3-4. – С. 157–162.
2. Горобець С. А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста [Текст] / С. А. Горобець // Вісник наукових праць / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2007. – Вип. 31. – С. 106–109.
3. Дутка Г. Принцип фундаменталізації освіти у математичній підготовці майбутніх економістів: постановка проблеми [Текст] / Г. Дутка // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методолог., теорія, досвід пробл.: зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн [та ін.]. – К.; Вінниця, 2006. – Вип. 12. – С. 260–265.
4. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти [Текст]: навч. посіб. / В. С. Лутай. – К.: Центр “Magіstr-S”, 1996. – 256 с.
5. Нічуговська Л. І. Формування професійної компетентності в системі математичної підготовки студентів економічного профілю [Текст] / Л. І. Нічуговська // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнар. зб. наук. пр. – Донецьк, 2003. – Вип. 20. – С. 3–12.
6. Освітньо-професійна програма вищої освіти за професійним спрямуванням бакалавра з економіки і підприємництва: нормативи обов’язкового мінімуму змісту та рівня підготовки бакалавра [Текст]. – К.: КНЕУ, 1997. – 104 с.
7. Лозовецька В. Т. Професійна компетентність [Текст] / В.Т. Лозовецька // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук.; голов. ред. В.Г. Кремень. – К., 2008. – С. 722-723.
8. Самарук Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів [Текст] // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 2. – С. 47–60.

Головатенко І.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Обосновано целесообразность использования компетентностного подхода в профессиональном обучении экономистов. Рассмотрены понятия “компетентность”. Сделано теоретическое определение понятия “формирование профессиональной компетентности”. Рассматриваются возможности математических дисциплин в формировании профессиональной компетентности студентов экономических специальностей ВУЗов.

Ключевые слова: компетентность, формирование профессиональной компетентности.

**FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMISTS IN LEARNING
MATHEMATICAL DISCIPLINE**

Expediency of the use of competency approach in vocational training of economists is proved. The notion "competence" is reviewed. The theoretical definition of the notion "formation of professional competence" is made. The possibilities of mathematical courses in formation of professional competence of the students of economic specialties are considered in this article.

Key words: competence, forming professional competence.

УДК 37.035.91

Демчук К.Л.

ПЕДАГОГ-ЛІДЕР ЯК ПРЕДСТАВНИК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕЛІТИ

У статті викладається про педагога-лідера, як представника інтелектуальної еліти, що задає темп розвитку освіти, науки і культури суспільства. Лідерство визначено як вид педагогічної діяльності, тому лідерські якості повинні бути невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього вчителя і здійснююватися в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та особистого досвіду автор виділяє особистісні якості педагога-лідера, як представника інтелектуальної еліти.

Ключові слова: педагог-лідер, лідерство, педагогічні здібності, вчитель, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Політичні, соціально-економічні, культурні трансформації, світові тенденції глобалізації й інтеграції, зміни світоглядної парадигми зумовили кардинальну модернізацію системи освіти в Україні. Реалії сьогодення вимагають висококваліфікованого і конкурентоспроможного педагога, який повинен бути не просто транслятором знань, а представником інтелектуальної еліти, що задає темп розвитку освіти, науки і культури суспільства. У процесі навчання ВНЗ здійснюється підготовка майбутніх учителів до виконання педагогічної діяльності. Вважаємо, що одним з її видів є лідерська. В зв'язку з цим зростають вимоги до професійної підготовки майбутнього педагога, який повинен буде забезпечувати гармонійний розвиток дітей, створюючи належні умови для розвитку їх потенціальних можливостей і міцні основи для подальшого навчання та виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями зроблено величезний внесок у розкриття сутності та структури педагогічної діяльності. Аналіз робіт М.Буланової-Топорнової, С.Вітвицької, Н.Кузьміної, Н.Самоукиної та інших дозволяє схарактеризувати її як особливу, соціально і особистісно детерміновану. Лідерство розглядалося в працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема Г.Андреевої, Н.Жеребової, Р.Кричевського, Б.Паригіна, В. Шеклтона та інших. Проблема формування лідерських якостей майбутніх учителів вивчалася сучасними дослідницями Н.Семченко та Н.Мараховською. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що, незважаючи на різні підходи до тлумачення сутності лідерства, воно вивчається в контексті груп.

Формулювання цілей статті. Виявити професійну підготовку педагога; розкрити ефективність діяльності вчителя; виділити елементи професійної компетентності педагога; виявити основні лідерські якості сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка педагога повинна здійснюватись на основі компетентісного підходу з обґрунтуванням відповідних цілей та завдань. Це передбачає оновлення змісту, форм та методів навчання, координацію навчально-виховної діяльності, адаптацію педагога до сучасних умов діяльності та його готовність до розв'язання професійних проблем та завдань.